

УДК 378.811

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-2-49>**Олена ОСАДЧА,***orcid.org/0000-0003-1414-6345**старший викладач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна) elena.osadcha@gmail.com*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЙ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ

У статті розглянуто можливості застосування стратегій множинного інтелекту як один з шляхів індивідуалізації процесу вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти. Зміни у взаємодії студента та викладача зумовили актуальність даної теми. Дослідження ставить за мету проаналізувати вплив стратегій теорії множинного інтелекту на успішність вивчення іноземної мови, виокремити та охарактеризувати різні підходи до індивідуалізації навчання та визначити ефективні форми роботи з метою якомога повного використання потенціалу студентів у навчальній діяльності. Зроблено аналіз наукових досліджень вітчизняних та закордонних науковців. Визначено поняття індивідуалізації освіти. Проаналізовано методи діагностики інтелекту, факторні моделі обдарованості. Встановлено зв'язок між типами інтелекту та різними аспектами мови. Розглянуто ефективні стратегії вивчення іноземної мови у контексті теорії множинного інтелекту Г. Гарднера. Запропоновано систему завдань та вправ, пов'язаних з певними типами інтелекту та спрямованих на їх розвиток. Доведено, що основні положення теорії множинного інтелекту Г. Гарднера дозволяють змінювати структуру, зміст та організацію навчального процесу, впроваджувати варіативність навчальних програм та застосовувати принцип модульного навчання. У статті досліджуються шляхи індивідуалізації навчання як умови, за яких кожний студент може розвиватися згідно зі своїми здібностями, інтересами та потребами. Виокремлено та охарактеризовано такі основні принципи індивідуалізації, як урахування індивідуальних потреб студента, гнучкість та адаптивність, різноманіття методів та форм роботи, співпраця та взаємодія. Спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок про необхідність подальшого поглибленого вивчення зв'язку між типами інтелекту студентів та новими стратегіями в інтелектуальній, когнітивній та мовленнєвій активності студентів.

Ключові слова: теорія множинного інтелекту, індивідуалізація навчання, навчальні стратегії, потенціал студента.

Olena OSADCHA,*orcid.org/0000-0003-1414-6345**Senior Lecturer at the Department of English for Non-Philological Specialities
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) elena.osadcha@gmail.com*

INDIVIDUALIZATION OF THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS THROUGH APPLYING THE STRATEGIES OF MULTIPLE INTELLIGENCES

The research deals with the possibilities of applying the strategies based on the theory of multiple intelligences as one of the ways of individualization of the process of learning foreign languages at higher education institutions. The relevance of the paper is determined by the changes in the way a student and a teacher interact. The purpose of the research is to analyze the impact of the strategies within the theory of multiple intelligences on the progress in learning a foreign language, to separate and characterize various approaches to individualization of learning and to identify the most effective practices with a view to using the students' learning potential to the full. The scientific research into this problem carried out by national and foreign scientists has been analyzed. The concept of individualization of education has been defined. The methods for intelligence diagnosing, as well as the factor models of giftedness, have been considered. The connection between intelligences and different language aspects has been traced. The effective strategies of learning foreign languages in the light of H. Gardner's theory of multiple intelligences have been considered. The system of tasks and exercises related to certain intelligences and aimed at their development has been proposed. It has been proved that the basic ideas of the theory of multiple intelligences allow changing the structure, content, and organization of the educational process. They make it possible to implement the curriculum variability and introduce the principle of module learning. The article deals with the ways of individualization of education as a condition that enables every student to develop according to his abilities, interests and needs. The basic principles of individualization, such as considering individual needs of a student, flexibility and adaptability, a variety of methods and practices of learning, cooperation and interaction, have been identified and characterized. Based on the conducted research, it can be concluded that there exists a necessity for further in-depth studying the relation between the intelligences of students and the strategies of their intellectual, cognitive and communicative activities.

Key words: theory of multiple intelligences, individualization of education, learning strategies, student's potential.

Постановка проблеми. Під впливом реалій сьогодення змінюються цілі і цінності освіти, розширюються її можливості, форми та методи. Те, що здавалося неможливим десять років тому, стає сучасною реальністю. Здобувачі вищої освіти отримали доступ до різноманітних джерел новітньої інформації, набули досвід дистанційного навчання, отримали змогу брати участь у програмах академічної мобільності. Це зумовило зміни у характері взаємодії викладача і студента. Цю взаємодію скоріше можна охарактеризувати як творче співтовариство, у межах якого студент прагне отримати педагогічну підтримку, що передбачає визначення інтересів студента, його цілей та можливостей, а також шляхів подолання проблем та перешкод у процесі навчання. У цьому контексті студент розглядається як особа зі своєю індивідуальністю, сукупністю не тільки природних рис та характеристик, але й таких, що сформувалися під впливом індивідуального досвіду. Кожному студенту притаманні певні пізнавальні стилі, інтелект, швидкість переробки та засвоєння інформації, які варто брати до уваги, обираючи методи, підходи та форми навчання.

Попри те, що існує багато досліджень, присвячених проблемам індивідуалізації освіти у цілому та використанні індивідуальних підходів у навчанні іноземної мови, залишається ще безліч проблем, що потребують уваги. З одного боку, існує суттєва необхідність оволодіти іноземною мовою на рівні, що є достатнім для професійного спілкування, академічної мобільності та використання джерел, які видаються іноземними мовами, а з іншого боку, студенти втрачають інтерес до навчання через те, що стикаються з труднощами у процесі опанування іноземною мовою. Урахування індивідуальних інтелектуальних особливостей здобувачів вищої освіти та вибір відповідних стратегій навчання дозволить подолати певні перешкоди та зробити процес отримання знань та формування умінь цікавим та ефективним. Теорія множинного інтелекту, створена Г. Гарднером, вже давно стала частиною навчального процесу у багатьох країнах світу. Вона дає розуміння того, що люди мають різні типи інтелекту, які взаємодіють, розвиваються та покращуються залежно від обставин, підтримки та створених умов навчання. Не існує студентів, які не здатні опанувати іноземну мову. Отже, задача викладача визначити тип інтелекту (або поєднання декількох) та розробити стратегії освітнього процесу, враховуючи їх потенціальні можливості та вплив на пізнавальну діяльність. Це визначає актуальність даного дослідження для індивідуалізації навчання та викорис-

тання відповідних стратегій в інтелектуальній, емоційній та мовленнєвій активності студентів, що сприятиме успішному оволодінню іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1983 році Г. Гарднер опублікував свою роботу «Frames of Mind», в якій він стверджує, що людина має декілька видів інтелекту, кожен з яких визначається як здібність вирішувати специфічну проблему або створювати корисний продукт. Професор Г. Гарднер відхиляє тести IQ як такі, що ґрунтуються тільки на вербальному та логіко-математичному інтелекті і засвідчують результат навчання людини. Він розглядає інтелект як багатогранне поняття і виділяє 8 його типів: вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, музично-ритмічний, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний та природничий (Gardner, 1983). Теорія Г. Гарднера вивчалася та аналізувалася з різних аспектів. Є безліч прихильників цієї теорії, але є й дослідники, які підходять до неї більш критично. Вони вважають, що під типами інтелекту слід мати на увазі пізнавальні стилі, деякі зазначають, що існують певні труднощі, пов'язані з вимірюванням певного типу інтелекту.

Українські дослідники В.П. Тименко, А.В. Малиношевська розробили методи діагностики практичного інтелекту учнівської молоді, які базуються на теорії множинного інтелекту Г. Гарднера, теорії потрійного інтелекту Р. Стернберга та концепції інтелекту Дж. Гілфорда. Вони виокремили такі типи розуму й ума, як спонтанний (природний), спровокований (придбаний), аналітичний, синтетичний, об'єктивний, суб'єктивний, теоретичний, практичний, соціальний, емоційний, методичний, порівняльний, логічний та математичний. Вчені розглядають розум не у загальному розумінні цього слова, а як низку множинних різноманітних розумових та психічних зв'язків (Тименко та ін., 2017: 9). Питанню природи обдарованості також присвячені дослідження О.П. Бартош. Фахівець звертається до аналізу факторних моделей обдарованості (п'ятифакторна модель обдарованості А. Танненбаума, концептуальна модель обдарованості, трикільцева модель Дж. Рензулі) та концептуальної моделі обдарованості – теорії множинного інтелекту Г. Гарднера. Аналіз підтверджує, що інтелект охоплює логічне й абстрактне мислення, прийняття складних ідей, планування, вирішення проблем та здатності до швидкого навчання (Бартош, 2022: 19).

Можливості застосування ідей множинного інтелекту у сфері викладання іноземних мов

досліджувалися багатьма фахівцями. Л.І. Байсара пропонує викладачам «переглянути їх найкращі надбання і зрозуміти, чому одні з них працюють, а деякі ні» (Байсара, 2010: 3). У дослідженні автор розглядає передумови виникнення теорії множинного інтелекту, надає характеристики видів інтелекту, розглядає різницю між талантом, здібностями, інтелектом та надає критерії визначення видів інтелекту. Автор зазначає, що для кожного типу інтелекту притаманна своя система символів: для вербально-лінгвістичного – алфавіт для мов з фонетичною системою; для логіко-математичного – комп'ютерні мови, математичні знаки; для візуально-просторового – ідеографічні мови (китайська); для кінестетичного – азбука Брайля, мова знаків; для музично-ритмічного – нотна система; для міжособистісного – жести, вираз обличчя; для природничого – символи флори і фауни (Байсара, 2010: 16). З урахуванням кожного виду інтелекту розроблено систему вправ для вивчення іноземної мови. В.В. Лучкевич пов'язує тип інтелекту з аспектами у мові: вербально-лінгвістичний – з семантикою і лексикою, логіко-математичний – з морфологією, внутрішньоособистісний – з емотивною сферою мовлення, міжособистісний – з прагматикою, натуралістичний – зі взаємозв'язками між текстами, мовами, культурами, музичний – з фонологією та просодією (Лучкевич, 2022: 106).

Спираючись на дослідження вітчизняних та закордонних вчених, можна зробити висновок, що інтеграція стратегій теорії множинного інтелекту у процес вивчення іноземних мов, урахування когнітивних особливостей студентів є важливим фактором індивідуалізації навчального процесу та основою ефективної взаємодії студента з навчальним середовищем. Подальші наукові розвідки у цьому напрямку є доцільними та перспективними.

Метою статті є дослідження впливу стратегій теорії множинного інтелекту на успішність вивчення іноземної мови, виокремлення та характеристика різних підходів до індивідуалізації навчання та пошук ефективних форм роботи для якомога повного використання потенціалу студентів у навчальній діяльності.

Виклад матеріалу. Підготовка кваліфікованого фахівця та розвиток його професійних компетенцій стають все більш актуальними в умовах інтеграції України у Європейську спільноту. Запорукою успішного досягнення цієї мети є індивідуалізація навчального процесу. Індивідуалізація навчання передбачає створення умов, за яких кожний студент може розвиватися згідно зі сво-

їми здібностями, інтересами та потребами. Основні принципи індивідуалізації включають урахування індивідуальних потреб студента, гнучкість та адаптивність, різноманіття методів та форм роботи, співпрацю та взаємодію. Індивідуалізація навчання передбачає використання технологій та підходів, серед яких виділяються диференційований підхід, індивідуальні плани навчання, використання сучасних технологій, робота у малих групах, індивідуальні консультації. Підходи до розв'язання проблеми індивідуалізації навчання знайшли своє відображення у дослідженнях вітчизняних науковців. Розглядалася індивідуалізація навчального середовища, індивідуалізація в процесі вивчення іноземної мови, індивідуалізація навчання студентів з особливими потребами. Г. Терещук наголошує на важливості вирішення питання об'єктивного оцінювання навчальних можливостей та виявлення індивідуальних відмінностей, загальних та спеціальних здібностей кожного учня, створення індивідуальної траєкторії навчання (Терещук, 2017: 10).

О.В. Барановська розглядає та характеризує такі види індивідуальної форми роботи, як індивідуальна (самостійне виконання студентами однакових завдань у єдиному темпі), індивідуалізована (отримання студентом окремого завдання, що враховує його навчальні можливості), індивідуалізовано-групова (створення умов, за яких є можливість не допустити відставання більш слабких студентів, та умов для розвитку обдарованих більш обдарованих) (Барановська, 2010: 56).

У процесі вивчення іноземної мови принцип індивідуалізації вважається одним з факторів комунікативно-когнітивного підходу. Основні положення теорії множинного інтелекту Г. Гарднера дозволяють змінювати структуру, зміст та організацію навчального процесу, впроваджувати варіативність навчальних програм, застосовувати принцип модульного навчання. Студенти можуть обирати теми для вивчення, змінювати види мовленнєвої діяльності, такі як говоріння, аудіювання, письмо та читання. Окремі студенти можуть потребувати допомоги у розвитку певних навичок та умінь.

Стратегії навчання є суттєвим компонентом у створенні освітнього середовища. У загальному сенсі стратегія – це модель узагальнення дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координування та розподілу ресурсів. Ефективні стратегії допомагають студентам не тільки оволодіти матеріалом, але й розвинути впевненість у своїх знаннях та навчальних здібностях. Ціла низка науковців та практиків приділяла увагу розро-

бленню стратегій навчання. Д. Либофф пропонує 17 стратегій, які можна імплементувати на занятті (Leboff, 2020). Ми проаналізуємо декілька з них у світі теорії множинного інтелекту. По-перше, це стратегія «Think – pair – share». Студенти обдумують нові поняття, структури, записують їх (вербальний інтелект), створюють логічні карти (просторовий інтелект). Потім розбиваються на пари і обговорюють теми (міжособистісний інтелект). Нарешті студенти діляться своїми думками з цілою групою (міжособистісний інтелект). Інша стратегія – це Retrieval practice, коли студенти беруть участь в обговоренні, спираючись тільки на той матеріал, що було засвоєно (внутрішньоособистий інтелект). На наш погляд, стратегія Peer instruction (взаємне навчання) також варта уваги. Студенти просять своїх одногрупників пояснити незрозумілі поняття. Ця стратегія розвиває уміння вирішувати проблеми (логіко-математичний інтелект), поглиблює розуміння теми та підвищує самооцінку (внутрішньоособистий інтелект). Ще одна стратегія – це Gamification (привнесення елемента гри). Вона особливо цінна для вивчення іноземних мов, що, як відомо, супроводжується значним психічним напруженням. Можна застосовувати пересування по класу та виконання рухів (кінестетичний інтелект). Ця стратегія передбачає елемент змагання (міжособистісний інтелект). Встановлено, що студенти, які успішно вивчають іноземну мову, мають свої власні навчальні стратегії. І навпаки, ті, хто використовують рандомні стратегії, не досягають значних успіхів. Успішні студенти схильні більше спілкуватися, швидко засвоюють мовні моделі, шукають можливості для навчання усюди, залучаючи навіть тексти іноземних пісень (музичний інтелект). Вони здатні ідентифікувати труднощі та прогалини, контролювати свої емоції та відмічати прогрес. Безумовно, вибір навчальної стратегії студентами пов'язаний з типом інтелекту. З. Гаврилидоу та А. Псалтоу-Джойси виділяють такі фактори, що впливають на вибір навчальної стратегії: рівень володіння іноземною мовою, вік, стать, мотивація, стиль навчання, професійні орієнтири, культура, вимоги до завдань, переконання, методи викладання іноземної мови, мова, що вивчається (Gavriilidou, Psaltou-Joysey, 2010).

Основний вплив застосування теорії множинного інтелекту полягає у мобілізації можливостей студента протягом усього навчального процесу. Вчені довели, що навчання та навчальні стратегії, адаптовані згідно з теорією множинного інтелекту є більш ефективними у порівнянні з традиційними методиками викладання. Д. Станчиу та І. Орбан

провели експеримент, у якому студенти з експериментальної групи вивчали тему «Animal species» із застосуванням стратегій множинного інтелекту (візуально-просторовий, кінестетичний, міжособистісний). Студенти контрольної групи вивчали цю ж тему, використовуючи традиційні методики (з домінуванням вербального інтелекту). Кількісний аналіз показав, що зацікавленість студентів у контрольній групі спадала, спостерігалися навіть пропуски занять та порушення дисципліни, тоді як у студентів експериментальної групи підвищувалася мотивація, успішність та емоційний стан (Stanciu, et al, 2011: 94). Розвиваючи теорію Г. Гарднера у контексті її інтегрування у навчальний процес, Т. Армстронг виділяє 4 ключові положення:

1. Кожна людина має усі вісім типів інтелекту. Вони функціонують унікальними шляхами.
2. Типи інтелекту працюють разом, створюючи складну систему, жоден не існує сам по собі. Наприклад, щоб приготувати їжу, треба прочитати рецепт (лінгвістичний), порахувати інгредієнти (логіко-математичний), підготувати меню, що задовольнить інших (міжособистісний) та себе (внутрішньоособистісний).
3. Типи інтелекту можна розвивати.
4. Є багато способів бути розумним (Armstrong, 2008).

Результати багатьох досліджень доводять позитивний зв'язок стратегій множинного інтелекту та вивчення іноземної мови. Безперечно, вербально-лінгвістичний інтелект відіграє провідну роль у вивченні іноземних мов. З ним пов'язане читання, засвоєння лексичних одиниць, творче письмо, дебати, виступи, розповідь історій, створення кросвордів, пояснення слів, складання віршів, переклад творів. Але не варто зосереджуватися тільки на цьому типі інтелекту. Інші теж мають потужний потенціал. Так, застосування музично-ритмічного фрейму дає можливість відчувати ритм, мелодію мови, варіювати темп, апроксимовано копіювати вимову. Доцільно слухати записи, підспівувати, вчити нові пісні, добирати музичний твір для ілюстрації літературного тексту. Візуально-просторовий інтелект дозволяє студентам сприймати всі елементи: форму, лінію, простір та колір. Він включає спроможність графічно репрезентувати концепти та ідеї. У цьому сенсі доцільно використовувати mind-mapping як спосіб репрезентації зв'язків між поняттями. Можна запропонувати намалювати події та персонажів оповідання, використовувати кольорові маркери, працюючи над текстом. Застосування логіко-математичного фрейму пов'язано із умінням вста-

новлювати логічні зв'язки, передбачати події, а також засвоювати мовленнєві зразки та структури. Тут доцільно застосовувати формули, символи, графічну організацію, виконання завдань типу *gap filling, sentence transformation*). Інтеграція кінестетичного інтелекту тісно пов'язана з драматизацією, грою та рухами під час заняття (завдання типу *Find someone who...*, *Guess the object*), засвоєння лексичних одиниць через рухи, жести, міміку, створення танців. Перегляд відео матеріалів також сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Студенти намагаються застосувати набуті знання на практиці, їм потрібно рухатися, торкатися, спостерігати. Тому для них є ефективними рольові ігри, вивчення кейсів, ситуацій, читання в ролях, створення малюнків, анімації, сценаріїв, діалогів, запис відео, презентація інформації через рухи. Міжособистісний фрейм відкриває безмежні можливості для вивчення іноземної мови, адже це, насамперед, комунікація, яка є і ціллю, і змістом у процесі оволодіння мовою. Цей тип інтелекту пов'язаний зі здібністю розуміти та інтерпретувати настрій, почуття, наміри та мотивацію іншої людини. Тут доречні такі стратегії навчання, як метод проєктів, розподіл завдань, робота у команді, емпатійні практики. Це може бути написання розповіді разом, аналіз ідеї літературного твору, інтерпретація вчинків персонажів, читання віршів, виконання вправ у парах, драматизація діалогів. Внутрішньоособистісний інтелект допомагає студентам краще зрозуміти себе, свої сильні та слабкі сторони, настрій, бажання, наміри, порівняти себе з іншими, обрати правильну поведінку. На занятті з іноземної мови часто обговорюється ставлення студентів до різних аспектів життя людини і суспільства, їх власний досвід. Студенти вчать виражати свої уподобання. Існує навіть думка, що викладач іноземної мови часто знає про

студента більше, ніж його родина. Застосування природничого фрейму допомагає студентам фокусувати свою увагу на довкіллі поза межами аудиторії, розвивати здатність класифікувати рослини, тварини, розпізнавати культурні артефакти, описувати свою країну, місто. Аналізуючи навчальні комплекси з іноземної мови, можна помітити, що вони містять безліч різноманітних текстів пізнавального характеру, пов'язаних з навколишнім світом. Студенти із задоволенням шукають цікаву інформацію, діляться нею на уроці, що розвиває продуктивні навички говоріння та письма. Крім того, використання цього фрейму дає можливість реалізації міжпредметних зв'язків, що є найбільш актуальним для студентів нефілологічних спеціальностей. Таким чином, враховуючи когнітивно-стильові характеристики мислення та психофізіологічні особистості студентів, мотиваційний аспект, викладач може успішно реалізовувати індивідуальний підхід та широко використовувати можливості теорії множинного інтелекту.

Висновки. Спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що положення теорії множинного інтелекту стали невід'ємною частиною процесу викладання іноземної мови. Доведено, що певні типи інтелекту пов'язані з її конкретними аспектами. Визначення та урахування типів інтелекту під час вивчення іноземних мов сприяє індивідуалізації навчання, розкриттю інтелектуального потенціалу студентів та зменшує емоційну та психічну напругу. Вибір відповідної стратегії навчання дозволяє підвищити ефективність засвоєння матеріалу та подолати перешкоди, що можуть виникнути у навчальному процесі. Перспективу убачаємо у подальшому поглибленому дослідженні зв'язків між типом інтелекту та вибором ефективних стратегій навчання іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байсара Л. І. Множинність прояву видів інтелекту. Д.: РВВ ДНУ. 2010. 96 с.
2. Барановська О.В. Розвиток творчої особистості в умовах диференційованого навчання. Райдуга творчості: Практично зорієнтований посібник/ Гол. ред.. В. І. Сафіюлін. К.: Освіта України. 2010. С. 53–60.
3. Бартош О.П. Багатофакторні моделі обдарованості: до проблеми розуміння природи обдарованості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. № 80. т.1. 2022. С. 19. URL: <https://www.researchgate.net/publication/359553241>.
4. Лучкевич В.В. Теорія множинного інтелекту у навчанні іноземних мов. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 50. Том 1. 2022. С. 104–108.
5. Терещук Г. Індивідуалізація навчання в контексті ідей концепції нової української школи. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2017. № 2. С. 6–16.
6. Тименко В.П., Малиношевська А.В., Мельник М.Ю., Грицан О.Г. Методика діагностики практичного інтелекту учнівської молоді. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 156 с.
7. Armstrong T. *Multiple intelligences in the classroom*. 2008. California: Alexandria.
8. Gavriilidou Z., Psaltou-Joycey A. *Language Learning Strategies: an Overview*. 2010. URL: <https://www.researchgate.net/publication/353044181>.
9. Gardner H. *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books. 1983.

10. Lazear D.J. Teaching for Multiple Intelligences. Phi Delta Kappa Intl Inc. 1992. 46 p.
11. Leboff D. 17 Learning Strategies to Implement In Your Classroom. Top Hat. 2020. URL: <https://www.tophat.com/learningstrategies>
12. Stanciu D., Orban I., Bocos M. Applying the Multiple Intelligences Theory into Pedagogical Practice. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 11 (2011). pp. 92–96.

REFERENCES

1. Baisara L.I. (2010). Mnozhynnist proiavu vydiv intellektu [Multiple manifestations of intelligences]. D.: Publishing house of DNU. 96 p. [in Ukrainian].
2. Baranovska O.V. (2010). Rozvytok tvorchoii osobystosti v umovakh dyferentsiovanoho navchannia. Raiduha tvorchoosti [Development of creative personality under conditions of differentiated learning. Creativity rainbow]. Practical manual / Edited by Safiulin V.I. K.: Osvita Ukrainy. P. 53–60 [in Ukrainian].
3. Bartosh O.P. (2022). Bahatofaktorni modeli obdarovanosti: do problemy rozuminnia pryrody obdarovanosti [Multifactor models of giftedness: to the problem of understanding the nature of giftedness]. *Pedagogika of formuvannia tvorchoii osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkoli*. No. 80. Vol. 1. P. 19 URL: <https://www.researchgate.net/publication/359553241>. [in Ukrainian].
4. Luchkevych V.V. (2022). Teoriia mnozhynnoho intelektu u navchanni inozemnykh mov [Multiple intelligences theory in teaching foreign kanguages]. *Innovative pedagogics*. Issue 50. Vol. pp. 104–108 [in Ukrainian].
5. Tereshchuk H. (2017). Indyvidualizatsiia navchannia v konteksti idei kontseptsii novoi ukrainskoi shkoly [Learning individualization in the context of ideas of the concept of the new Ukrainian school]. *Scientific notes. Series: pedagogics*. No. 2. pp. 6–16 [in Ukrainian].
6. Tymenko V.P., Malynoshevska A.V., Melnyk M.Y., Hrytsan O.H. (2017). Metodyka diahnostyky praktychnoho intelektu uchnivskoi molodi [Methods of diagnosing the practical intelligence of learning youth]. K.: Institute of gifted child of the NAPS of Ukraine. 156 p. [in Ukrainian].
7. Armstrong T. Multiple intelligences in the classroom. 2008. California: Alexandria.
8. Gavriilidou Z., Psaltou-Joycey A. Language Learning Strategies: an Overview. 2010. URL: <https://www.researchgate.net/publication/353044181>.
9. Gardner H. Frames of mind: the theory of multiple intelligences. New York: Basic Books. 1983.
10. Lazear D. J. Teaching for Multiple Intelligences. Phi Delta Kappa Intl Inc. 1992. 46 p.
11. Leboff D. 17 Learning Strategies to Implement In Your Classroom. Top Hat. 2020. URL: <https://www.tophat.com/learningstrategies>
12. Stanciu D., Orban I., Bocos M. Applying the Multiple Intelligences Theory into Pedagogical Practice. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 11 (2011). pp. 92–96.